

PERVERSIE

Inleiding bij de film: Mon fils à moi door Jeroen Dutilh februari 2008

De film die we van avond zullen zien gaat over een perverse stoornis in ontwikkeling. Onder het begrip pervers vestaan wij een afwijkende vorm van sexuele bevrediging. Vaak wordt het begrip pervers uitgebreid tot bijvoorbeeld geperverteerd gedrag of perverse afweer. Met dit laatste bedoelen wij een neurotische afweervorm die, naast de directe functie, het niet voelen van angst of woede, óók nog lust oplevert of opwinding. In een psychotherapie erg belangrijk, daar hoe meer lust of opwinding zo'n patroon oplevert, hoe kleiner de bereidheid van een patiënt om het neurotische patroon op te geven, laat staan om er überhaupt behandeling voor te zoeken. Vanavond krijgen wij een prachtige film te zien van een psychiatrische stoornis, waarbij wij de kans krijgen er met een klinische blik naar te kijken. De titel verraad al waar het over gaat: Mon fils à moi, zal ik vertalen met: Mijn zoon als bezit. De moeder, die overigens geen naam krijgt, neemt bezit van haar zoon, Julien, vanuit een emotioneel eigenbelang. Narcistische motieven, dus. Als stoornis is het nog erger als een moeder haar zoon "in bezit neemt" en het tevens tot sexuele omgang leidt. Dat komt weinig voor maar bestaat wel degelijk. In de film van vanavond, niet, hier draait het uit op mishandeling.

Bij perverse stoornissen zien wij regelmatig:

- sadomasochisme
- erotiseren en verleiden
- dwingen en contôle
- het besef van de realiteit is gestoord en er ontbreekt besef van het hebben van een stoornis.

Ik ben benieuwd welke kenmerken u straks ziet.

De regisseur gebruikt deze uitvergroete vorm van een psychiatrische stoornis om ons als toeschouwer te raken in deze gevoelens en is daar in mijn idee goed in geslaagd.

We zien een schijnbaar normaal gezin, twee ouders, dochter en een zoon van naar schatting 13 jaar.

Julien knoopt op weg naar huis zijn kleding dicht en doet zijn haar in een scheiding en naar schoolgaand het omgekeerde. Hij leeft kennelijk in twee werelden. Zijn oudere zus studeert en is weinig thuis, zijn vader werkt hard en is ook weinig thuis. De moeder werkt niet en doet het huishouden, volgens vader heel geweldig. Je ziet moeder echter dwangmatig precies een ovenschotel voorbereiden. Tussen de ouders is geen betekenisvolle conversatie. Later in de film blijkt dat er ook geen sex meer is.

De film is geserreerd en met rustige camerabewegingen gemaakt om een maximale impact van de psychologie bij ons op te roepen. Het eerste shot geeft aan dat er iets ernstigs is gebeurd of zal gebeuren. Vervolgens zien we de familie aan het ontbijt. Waar de moeder gemaakt monter vertelt dat zij

vandaag de inrichting van de kamer hélemaal zal omgooien en daarna volgen we haar met Julien hoe zij samen in een soort dans meubels verschuiven. Deze pas de deux komt nog twee keer terug en laat een grote intimiteit zien tussen die twee. Hier kunnen we al het incestueuse in zien.

Julien is 13 en met zijn veranderende lichaam bezig, zijn moeder met de rimpels op haar gezicht. Het wordt langzaam aan duidelijk dat zij pas begint te leven als hij van school is thuisgekomen. Hij past zich voor haar aan, met zijn haar en zijn kleding weer strak, als een soort cocon om hem heen, past hij zich aan aan de cocon van zijn moeder. Op school heeft hij een vriendinnetje dat hij niet mee naar huis neemt maar bij oma ziet. Oma, de moeder van moeder, is een een hartelijk mens echt met hem begaan. Hij krijgt van haar pianoles. Oma "leeft", met warmte en mimiek. De film laat het contrast zien met de moeder van Julien: haar verstrakte mimiek bijna een maskergelaat. Je ziet toch iets van haar angst als zij furieus wordt als Julien te laat thuis komt naar haar zin.

Als de moeder naar school geroepen wordt om de desastreuze schoolresultaten van Julien aan te horen zien we hetzelfde contrast tussen de levendigheid en sprekende mimiek van de lerares en de verstarring bij de moeder. Thuis verstart het regime toenemend: na school meteen naar huis, niet meer naar oma, extra bijles na voetbal. Zij dwingt ze hem én ze verleid hem het voor haar prettig te vinden met haar te zwemmen op zondag en voetbal voor háár op te geven.

Furieus wordt zij als hij zich na het douchen geneert en zijn piemel met zijn handen bedekt. Ze dwingt hem zich te tonen en roept uit: "Hoe kan ik er nou bang voor zijn, je piemel is zó klein!"

Hier is voor de toeschouwer een breekpunt. Het wordt duidelijk dat zij het contact met de werkelijkheid kwijt is. Zij heeft geen empathie met haar opgroeiende zoontje, geen gevoel voor zijn gevoelswereld. Zij is verstard en nog slechts in staat tot dwingen en opeisen. Julien die oprecht probeerde haar terwille te zijn wordt depressief, bewegingloos zonder eetlust en lust het eten van zijn moeder niet meer. Hij spuugt het letterlijk uit. Zij voelt dat, terecht zou ik zeggen, dat hij háár uitspuugt en zij reageert gekwetst.

Ik kan er niet aan doen, maar ik kijk ook met een doktersblik. Als in zo'n situatie een gezin in behandeling zou komen, zou je een aantal maatregelen kunnen nemen, waaronder het tegengaan van het grensoverschrijdende incestueuse gedrag, zodat het kind weer een veilige situatie krijgt, de moeder uit haar bijna psychotische decompensatie helpen (medicatie en gesprekken) en de vader steunen weer een vaderrol op zich te nemen.

Het doel van deze film is natuurlijk iets heel anders. Een psychiatrische interventie is in theatraal opzicht namelijk echt niet interessant. Wat de maker, denk ik, meer beoogt is ons in onze eigen emotie te raken in onze eigen perverse wensen bijvoorbeeld. Dat lukt heel goed door de techniek die hij gebruikt en het acteer talent van Nathalie Baye.

Hoe verloopt het drama verder?

Julien is inmiddels ingeperkt tot haar bezit en slaaf geworden van haar zelfgevoel. Hij dient er nog toe haar emotioneel overeind te houden. Zij heeft een bijna volledige controle over hem. Zijn vader en zus hebben ieder op hun manier hun steun aan hem opgegeven. Vader omdat hij niets wil zien, zijn zus doordat zij moet kiezen voor haar eigen belang en zich machteloos voelt.

Moeder bestaat nog slechts uit een fragiele emotionele façade, met wantrouwen en verarming van emotionele contacten. Vanuit een destructieve jaloezie laat zij niemand meer toe waar Julien contact mee had. Julien krijgt huisarrest zogenaamd omdat hij niet meer eet. Oma die ongerust is geworden wordt niet binnen gelaten. Oma blijkt later ziek en tussen de regels door horen we dat zij is overleden en dat moeder de begrafenis heeft verzwegen. Het lijkt dus dat zij anderen geen verdriet gunt en daarmee hun eigen relatie en herinnering aan Oma.

Er zijn nog meer gebeurtenissen die laten zien hoezeer de moeder niets meer verdraagt van Juliens eigen leven. Een aantal keren slaat ze hem, daarom. Tijdens het huisarrest moet hij aan tafel blijven zitten tot hij zijn eten op heeft. Zij zit tegenover hem en biedt hem, geheel tegen verwachting, chocolade aan, wat hij schuchter opeet. Zij verzacht later met een brede glimlach en zegt: "Bij jou voel ik me goed." Zijn kamer is inmiddels leeggehaald. Julien lijkt voor haar een huisdier te zijn met functie voor haarzelf. Zij idealiseert hem tegelijk als allesbetekenend voor haar maar eigenlijk is hij niet meer dan een fetisj een voorwerp. Behalve op de intieme momenten van een dans op een lied van Aznavour over de dood. Zij flirt en verleid, als ware Julien haar partner.

Waarom zou deze moeder op deze manier reageren?

De sleutel krijgen we niet in handen.

De film geeft ons geen houvast voor deze vraag.

Ik denk dat de maker, Martial Foucheron, dat bewust heeft gedaan om ons minder middelen in handen te geven onszelf innerlijk op afstand te houden in deze schrijnende situatie.

Hij wil dat we er ingezogen raken.

Tot slot.

De ontknopning is als psychische gebeurtenis interessant daar hierin een zogenaamde "verdichting" zichtbaar wordt: in een staat van opwinding worden sadistische impulsen en masochistische- in de vorm van uitdagen uitgeleefd, vermengd met erotisch en sexueel verleiden. Dit alles grensoverschrijdend en incestueus.

MonFilsàMoi.txt

Ik kan het toch niet laten ook even te speculeren.
Het moment dat de moeder (die overigen geen naam heeft gekregen) decompenseert is, als haar zoon de seksualiteit gaat intreden.
We hebben al gehoord dat zijn piemeltje haar niet bang kan maken.
Vervolgens bedenken we: "Een grote, piemel kennelijk wel."
Dat haar man zich zo heeft laten ontmanen zou als bevestiging kunnen worden gezien.
Maar belangrijker, waarom verdraagt ze geen man met stevigheid die haar wat te bieden heeft en zich emotioneel en affectief niet passief of dood laat maken? Zij verlangt daar immers ook naar, dat blijkt uit de ontknoping.

Ik denk: haar vader is dood. Zij heeft nooit verdriet gehad en kunnen rouwen om het waardevolle wat zij met hem kwijt is en is verstard in de ontkenning. waarna zij alles "dood" moet maken. Gevoel en leven betekent los van haar, separatie dus.
Zij verdraagt geen band met haar grootgeworden mannelijke en zelfstandige zoon want dan zou haar gevoel van gemis dóórbreken en daarbij ook hoe verwaarloosd zij zich voelt.
Zou ze tegelijk in de intieme dans met Julien op de muziek van Aznavour haar gemis proberen te repareren of toe te dekken?

Vergeet u het maar weer, dit is psychoanalytische speculatie daar wij geen feiten kennen, maar we gaan kijken naar een kunstwerk.
Ik wens u een heftige ervaring toe.

20 februari 2008
Jeroen Dutilh